Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRØVEN

FORENINGENS MEDLEMMER
ØNSKES EN RIGTIG
GLÆDELIG JUL
OG ET
GODT NYTÅR
AF *BESTYRELSEN*
OG *REDAKTIONEN*

FREDERIKSVÆRKEGNENS
HISTORISKE FORENING

December 2018 - 15. årgang, nr. 61/62

Foreningen

Formand
Henning Petersen
Hejrestien 6
3310 Ølsted
Tlf. 5143 0551
formand@frvhistorie.dk

Næstformand
Peter Ahlburg
Karlsgavevej 48
3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 0146
sekretaer@frvhistorie.dk

Kasserer
Gunnar Midtiby
Frydsvej 8
3300 Frederiksværk
Tlf. 2346 6008
kasserer@frvhistorie.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
Tlf. 4774 9335

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 4581 9695
jytte-bloch-kelsen@privat.dk

Erik Kragh
Gl. Møllevej 7
3300 Frederiksværk
holth.kragh@outlook.com

Christian Jacobsen
Skovbakkevej 94
3300 Frederiksværk
Tlf. 4035 4249
hjorten2007@hotmail.com

Suppleanter
Wilhelm Stege
Allégade 9
3300 Frederiksværk
Tlf. 2883 0166
stege@strandvejen@live.dk

Niels Willumsen
Store Havelsevej 26
3310 Ølsted
Tlf. 2620 4431
njwillumsen@gmail.com

Kontingent 2017

Personligt medlemskab	150,- kr.
Husstandsmedlemskab	225,- kr.
Firmaer og institutioner	500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte)	250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:
Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309
i Danske Bank.
Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Ansvarshavende redaktør:
Frank Allan Rasmussen
Industrimuseet
Palæet, Torvet 1, 3300 Frederiksværk
Tlf. 3031 0083
far@indmus.dk

Redaktionsudvalget:
Jytte Bloch-Kelsen, Erik Kragh,
Henning Petersen og Christian Jacobsen.

Tryk: Printfinder, Letland, oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven

E-mail: mail@frvhistorie.dk
Hjemmeside: www.frvhistorie.dk
Find os på Facebook

Stof til næste nummer af *Prøven* bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Generelt

Formanden har ordet	Side 4
Julehilsen fra formanden	Side 20
Prøven består – redaktører kommer og går	Side 34

Artikler

Historien om en soldat i krig	Side 6
Korps Aagesen	Side13
Sejrsparade i London	Side 15
Edsfanen	Side 16
Dana – fra vrag til skonnert	Side 18
Industrimuseets julekalender	Side 21
Vi vil have vores dampmaskine tilbage	Side 22
Ølsted Rytterskole	Side 28
En sjælden blyantstegning kom i hus	Side 36
Hvorfor hedder bladet Prøven?	Side 38

Siden sidst

På tur til Dronninglund	Side 17
Forening på Krudtværksfestival	Side 19
Turen gik til Corselitze	Side 24
Rundtur på Krudtværket	Side 26
Skilsmissens følelseshistorie	Side 27
Foredrag om Luther og reformationen	Side 38

Kommende arrangementer

Gadenavne i Frederiksværk	Side 35
Metroudgravningerne i København	Side 37
Brugsens historie	Side 37

Formanden har ordet

I år har vi virkelig haft vejret med os og nydt godt af solen og de høje varmegrader, modsat sidste års enorme regnmængder. Bestyrelsen har dog ikke helt kunnet lægge arbejdet fra sig og nyde sommeren i fulde drag, for der har været lidt udfordringer at følge op på efter generalforsamlingen, hvor fortsættelse og udgivelse af Prøven har været den største udfordring.

Vi er pludselig nået til det tidspunkt af året, hvor den første sne er på vej og julenisserne vågner op af dvalen og kommer frem fra deres gemmer.
Det havde jeg ikke lige set komme i august, da jeg var ved at lægge sidste hånd på denne beretning – troede jeg.

Prøven

Det var meningen, at Jørgen Lassen skulle overtage posten som redaktør af Prøven. Samtidig skulle han også stå for udførelse af layout. Dialogen med Jørgen Lassen førte ikke til noget, og Jørgen Lassen valgte at trække sig som redaktør af Prøven. Inden bruddet havde vi dog sammen fået Prøven nr. 60 på gaden. Tak for det.

Da bestyrelsen var fast besluttet på, at Prøven skulle fortsætte, måtte der tænkes i nye baner.

Det var blevet tid til at tage en gammel ide op på ny omkring et tættere samarbejde med Industrimuseet.
Vi tog kontakt til museets leder Frank Allan Rasmussen, hvor Wilhelm Stege og jeg havde en god samtale med Frank Allan omkring et mere formaliseret samarbejde. Bestyrelsen havde den 12. september et møde med Frank Allan. Her blev de tilstedeværende præsenteret for modellen på det fremtidige samarbejde.

Prøven og Industrimuseet

Samarbejdet med museet indebærer, at den ansvarshavende redaktør fremover hedder Frank Allan Rasmussen.
Museet vil fremover layoute og ombryde bladet, ligesom de vil læse korrektur uden ekstra omkostninger. Det betyder også, at Prøven fremover trykkes hos museets samarbejdspartner i Letland til måske halvdelen af, hvad det koster at få Prøven trykt i Sverige.
Denne pakke ser jeg gerne, at vi benytter os af - foreløbig frem til næste generalforsamling i foråret.
Det vil dreje sig om 2-3 numre af Prøven. Til den tid evaluerer vi og ser på eventuelle justeringer.

Der var enighed blandt de fremmødte om, at slå de næste to numre - 61 og 62 - sammen til et nummer. På den måde vindes lidt ekstra tid til at få det praktiske på plads, og få både Prøven og programfolderen for 2019 klar til trykning og udgivelse.

Lavere omkostninger

Ved at trykke Prøven i Letland kan bladet sendes direkte ud til medlemmerne. Flere ting gør, at postvæsenet i Letland kan gøre det betydelig billigere end det danske postvæsen – desværre. Det kommende nummer af Prøven uddeles som hidtil.
På bestyrelsesmødet onsdag 13. september var der enighed om den fremlagte model. Man gjorde det dog samtidig klart, at det var bestyrelsen meget magtpåliggende, at foreningen ikke mister sin identitet ved et tættere samarbejde med museet.
Et meget stort plus ved et samarbejde er adgangen til museets netværk, hvor vi får adgang til stof og mange gode artikler. Dette - krydret med lokalt stof - vil betyde en alsidighed og en højnelse af kvaliteten af Prøven.
Redaktionsudvalget fortsætter som hidtil og er blevet suppleret med Christian og overtegnede, efter afgang af Jørgen Tved og Bent Petersen.
Fra foreningens side står jeg for den daglige kontakt til Frank og Industrimuseet.

Status og tusind tak

Vi er nu kommet til november og det er lykkedes os i samarbejde med Industrimuseet, at få et nyt Prøven sat i søen her op til jul.

Det er også endelig lykkedes at komme på Facebook igen. Foreningens kasserer Gunnar Midtiby har sagt ja til at passe og pleje vores Facebook-side. Det er alletiders, for den har ligget død alt for længe. Med både Facebook og hjemmeside har vi nu meget bedre muligheder for at kommunikere foreningens budskaber ud.

Foredrag og udflugter har været godt besøgt og foreningen har fået mange positive tilkendegivelser under afholdelse af vores aktiviteter.
Derfor skal der også her til slut lyde en stor tak til alle vores frivillige hjælpere for det store arbejde, de udfører. Uden dem var der ingen Historisk Forening.

Med venlig hilsen Henning Petersen

Nr. 108.891 Flemming Jørgensen f. 18.07.1925. Kbh.

Historien om en soldat i krig

Dette er fortællingen om en ung mand, der i 1943, som 17-årig, forlader sin fødeby og de oplevelser og begivenheder han indblandes i mens 2. verdenskrig raser og modstanden mod besættelsesmagten vokser.

Af Henning Petersen

Det var måske på det mest kritiske tidspunkt af besættelsen, hvor krigslykken for Tyskland var på retur og modstanden mod tyskerne i Danmark var vokset markant.

Flemming Jørgensen boede i flere år i Frederiksværk og hans datter Lotte Jørgensen bor stadig i byen og har sin gang på Aktivitetshuset Paraplyen, hvor vi begge slægtsforsker og sammen har forsøgt at kortlægge hendes fars færden.

Lotte Jørgensens nysgerrighed blev vakt ved farens død, hvor der pludselig dukkede en pistol op i hans skrivebord.
Pistolen blev i første omgang forsøgt afleveret til politiet, men de henviste til Frihedsmuseet, som i dag har pistolen.

Senere er der dukket flere personlige papirer og fotos op, bl.a. om modstandsgruppen Korps Aagesen.

En tilfældig bemærkning - at 'tyskerne også jagtede gruppen af asociale elementer' - gjorde, at vi tog kontakt til journalisten Tim Panduro, der netop havde skrevet bogen "De Asociale".
Han satte gang i sagerne, da han vendte tilbage og fortalte, at Knud Flemming Jør-

Flemming Jørgensen boede i mange år i Melby og var en af mange danskere der blev interneret i tyske koncentrationslejre.

gensen stod opført i en fortegnelse over fangetransporter i en bog af Jørgen Barfod.
Ved et besøg på Frihedsmuseets database fandt vi et billede af modstandsgruppen Korps Aagesen fra 1946, hvor Lottes far er med på.

Vi mente nu, vi havde så meget at gå videre med, at vi kontaktede Frihedsmuseet for flere oplysninger. Det var dog kun lidt, de kunne bidrage med, men det materiale vi havde er senere blevet indført i deres database.

Barndom på Fyn

Knud Flemming Jørgensen var hans fulde navn. Han blev født i Assens på Fyn i 1925, hvor hans far arbejdede på byens sukkerfabrik. Her kørte han med fabrikkens tipvognstog. Ved siden af fabriksarbejdet havde hans forældre et lille sted i Arborg, der ligger lidt uden for Assens. Flemming var nummer fire ud af en søskendeflok på fem og lillesøsteren Ida var bare et år yngre. Moderen gik hjemme og passede hus og børn.

På havet

I 1943 får Flemming hyre som ungmand og kok på skonnerten Vita fra rederiet Holm og Wonsild.
Turen går bl.a. til Lübeck. Ung og uerfaren som han var, lod han sig presse til at udlåne sit Ausweis – sit id-kort - til styrmanden.
Det skulle han ikke have gjort, for han blev opdaget af det tyske politi og måtte tilbringe fem dage i Lübecks arrest, inden han blev sendt hjem med et andet af rederiets skibe.
Hvad der skete med styrmanden, melder historien ikke noget om.

Flemming skiftede nu til rederiet DFDS, hvor han fik hyre på SS Margrethe som kullemper. Skibet sejlede på tyske østersøhavne som Danzig og op langs kysten til Sverige og Norge.

Hvorfor er stadig uklart, men F.J., der lige var fyldt 18 år, blev hen på eftersommeren arbejdsløs.

Arbejde i Tyskland

På opfordring af sine to ældre brødre tog han derfor med dem til Tyskland, hvor de arbejdede i et stort dansk entreprenørfirma - Knud Willadsen, der havde kontor i både København og Rostock. Firmaet levede af at rydde op efter de engelske bombardementer i Rostock.

Det blev et kort eventyr. Af akter fra Statens Udvandringskontor fremgår det, at han rejste fra Danmark 21. oktober 1943,

Billedet stammer fra Malmø og viser Flemming Jørgensen (yderst til venstre) sammen med de medfanger fra KZ-lejren, der også kom hjem med Folke Bernadottes Hvide Busser i 1945.

for at arbejde i Tyskland. Kontrakten lød på seks måneder, men allerede efter 1½ måned var han hjemme igen.

F.J. fik igen hyre i rederiet DFDS. Denne gang på SS Bergenhus, der også sejlede på de tyske Østersøhavne, Sverige og Norge. Det var ikke ualmindeligt, at disse skibe blev brugt til at fragte kurerpost mellem landene samt fødevarepakker til Norge, som er en af de få ting, F.J. har fortalt om.

Fra efteråret 1944 og frem til juni 1945 var SS Bergenhus under ombygning. Passagerapteringen blev fjernet til fordel for etablering af kølerum. Skibet stod først til søs igen i foråret 45, hvilket fremgår af et notat fra DFDS.

F.J. anholdes

Den 6. oktober 1944 gik det galt. Ved en tysk razzia blev F.J. anholdt i Nyhavn 41 af en tysk militærpolitipatrulje, der indsatte ham i Vestre Fængsel. Årsagen skulle være, at han havde uddelt illegale blade.

F.J. ventede på dette tidspunkt på ny hyre, da SS Bergenhus jo var under ombygning.

Efteråret 44 var en meget hektisk tid.

Henrettelsen af flere af Hvidstengruppens medlemmer, generalstrejken og politiets internering havde øget modstandskampen mod besættelsesmagten. Denne svarede igen med bl.a. flere razziaer mod civilbefolkningen.

I et notat af 13. juni 1946 fra Centralkontoret for særlige anliggender bekræftes hans anholdelse.
Det oplyses, at der på det tidspunkt F.J. blev arresteret i begyndelsen af oktober måned blev foretaget flere razziaer efter blandt andre "de asociale".

I notatet står: *"Jeg har i en anden sag set, at der den 06.10.44 fandt en razzia sted på Sømandshjemmet Bertel, Nyhavn 41. Tyskerne tog alle med. De fleste blev straks efter løsladt, men nogle blev tilbageholdt, uden at grunden blev oplyst. Nærværende sag fremlægges sammen med Nr. 550".* Notat er underskrevet 24/04 LI??

Rejsen til helvede

26. oktober 1944 begyndte "Rejsen til Helvede" til KZ-lejren Sachsenhausen ved Berlin i Tyskland.
Netop denne transport til Sachsenhausen er udførligt beskrevet i Jørgen Barfods bog, "Helvede har mange navne".

I en personelliste på side 401 står F.J. opført, som:

"Nr.108.891 Flemming Jørgensen f.18.07.1925 Kbh."

I samme bog omtales transporten til Sachsenhausen på side 58.
Der står: *"Denne sidste direkte transport fra Danmark nåede Sachsenhausen den 26. oktober 1944. Der var i alt 36 mand, der havde en adskilligt værre rejse end de foregående transporter, idet de fra Vestre Fængsel sendtes over Gedser til Warnemünde, hvor de blev indladt i godsvogne, hvor de måtte forrette deres nødtørft gennem vognens sprækker. De fik kun lidt brød til rejsen og ingen vand undervejs. Ankommet til lejren fik de numrene fra 108.861 til 108.896. Halvdelen af transporten blev i Sachsenhausen, en del sendtes til Kolpin, mens andre sendtes på udearbejde til Siemens i Berlin eller Lichtenrade."*

Livet i lejren og den umenneskelige behandling af fangerne har Jørgen Barfod også levende beskrevet i bogen.

Befriet

F.J. modtog pakker fra Røde Kors, mens han var i lejren. Hans familie havde ingen muligheder for at hjælpe.

Det er Flemming Jørgensen, der sidder med et dokument i hånden, nummer to fra venstre.

De Hvide Busser med Folke Bernadotte ankom til Sachsenhausen og den 21. april ankom F. J. til Neuengamme ved Hamburg.

Her fik han et nyt nummer: 76810, inden han overførtes til Frøslev for videre transport til Malmø den 27. april 1945.

Tiden i Malmø har vi ingen reel viden om. Lotte Jørgensen har i gemmerne fundet et gammelt avisudklip fra arbejdsformidlingen i Malmø, hvor hendes far er med på. Desuden har hun en del fotos af F.J. sammen med andre medfanger på lazarettet i Malmø.

Tilbage i Danmark

Den 28. maj 1945 var han tilbage i København, hvor han fik oprettet en ny søfartsbog.

Dagen efter kontaktede han "Københavns Militærdistrikts Hovedledelse"- Korps Aagesen, hvor han blev indmeldt i modstandsgruppen, hvilket kan læses ud af det medlemskort, der findes.

Det er næppe tilfældigt, at det blev mod-

standsgruppen Korps Aagesen, han tog kontakt til.
Inden han blev anholdt og sendt til Sachsenhausen, har han uden tvivl haft kontakt med gruppen gennem sit arbejde.

Korps Aagesen bestod af højreorienterede tidligere officerer, som dannede fælles front med kommunisterne i kampen mod besættelsesmagten. Kommunisterne og Sømandsforbundet var på det tidspunkt nærmest identiske, og som fyrbøder færdedes han jo i miljøet.
(Se også artiklen om Korps Aagesen)

Sejrsparade
I slutningen af sin værnepligt deltog Flemming Jørgensen i den store sejrsparade, der blev afholdt i London 8. juni 1946. Han var med i den danske deling, der repræsenterede Danmark. Der findes et avisudklip, hvor delingen defilerer forbi den kongelige loge.
Efter soldatertiden var F.J. en tid tilknyttet Korps Aagesen, hvor han gjorde vagttjeneste. Pistolen med hylster og patroner, han havde i skrivebordet ved sin død, stammer herfra. Han fik den udleveret ved

Korps Aagesen 1946. Lotte Jørgensens far står som nr. 4 fra venstre .

Øverst til højre: Ogsaa Danmark var smukt repræsenteret ved den store Sejrsparade, som blev afholdt i England. Her defilerer Danskerne forbi det engelske Kongehus.

sin indmeldelse i korpset, hvilket der findes en kvittering på.
Vi studsede nemlig over, at han havde fået udleveret en pistol, efter krigen var afsluttet.
Lotte Jørgensens far tog igen hyre som fyrbøder og sejlede i flere år endnu. Den sidste hyre han tog var på ekspeditionsskibet Dana i 1954.
(Se artiklen om Dana)
Han er i mellemtiden blevet gift og har fået en datter. De bor de første år i København, inden de flytter til Melby, hvor Lotte og hendes brødre vokser op.
Da F.J. stopper med at sejle i 1954 tager han den "Eksaminerede Kedelpasser Prøve" og er i flere år ansat på Carlsberg som kedelpasser.

Mærket for livet

Det er helt klart, at Flemming Jørgensen var mærket af opholdet i Sachsenhausen. Af de papirer hans datter har fået aktindsigt i fremgår det, at han led af KZ-syndrom, det der i dag bedst kendes som posttraumatisk stresssyndrom, samt kronisk bihulebetændelse, ligesom han var erklæret 65 % invalid.

Ægteskabet holdt ikke. Parret blev skilt og F.J. flyttede til København.

På et tidspunkt blev han sygemeldt og forventede ikke længere, at kunne passe sit arbejde på Carlsberg.
Han blev opfordret til at søge erstatning for sin tilfangetagelse og ophold i KZ - lejren, og blev tilkendt Statens Hædersgave – en livslang pension til ofre, der blev sendt til de tyske KZ- lejre.
Flemming Jørgensen døde i 1994 - 68 år gammel.

Medlemsnummer 470 Korps Aagesen.

Kildehenvisninger:
Jørgen Barfod. Helvede har mange navne.
Rasmus Jørgensen. Deporteret.
Gads leksikon om Dansk Besættelsestid 1940 – 45.
Frihedsmuseets Database og personale.
Bladet: Søværnsorientering
Søværnets Grundskole
Journalist Tim Panduro

Korps Aagesen

Af Henning Petersen

Korps Aagesen blev dannet i 1943 af Grev Valdemar af Rosenborg, der opkaldte gruppen efter sin far Prins Åge, der var fætter til Kong Christian X og bataljonschef i Fremmedlegionen.

Modstanden vokser

Det var begivenhederne omkring den 29. august 1943 med indførelse af militær undtagelsestilstand og arrestation af fremtrædende danskere, heriblandt flere politikere fra Det Konservative Folkeparti, der var begyndelsen på korpsets oprettelse. Gruppen var fra start KU-orienteret og bestod primært af tidligere militærfolk. Efterhånden som den politiske situation spidsede til, blev der etableret et samarbejde til anden side og dermed mulighed for rekruttering af medlemmer fra andre samfundslag.

Fælles front

Uanset politisk uenighed gjorde man her en fælles front for på sigt at få fjernet den tyske besættelsesmagt samt sørge for at

Modstandskorpset Aagesen eskorterede blandt andet feltmarskal Montgomery på hans triumftog gennem København lige efter befrielsen.

ingen fremmed magt på udemokratisk vis kunne overtage styret af Danmark.

Samarbejde om sabotage

Korps Aagesen deltog i flere større sabotageaktioner.
Sammen med modstandsgrupperne Bopa og Holger Danske deltog Korps Aagesen i sabotageaktioner mod Riffelsyndikatet og Frimurerlogen.
Disse aktioner var så store, at et samarbejde var nødvendigt.

Korpsets kamp

I den gamle avis Nationaltidende findes en artikel fra maj '45 om Korps Aagesens kamp mod den tyske krydser Nürnberg, der på det tidspunkt lå i Frihavnen.
Slaget om Københavns Frihavn er måske et af de mest dramatiske kapitler i besættelsestiden.
Her var det ikke alene beskydningen fra krydserens kanoner, man var udsat for. Man måtte samtidig rette skytset mod de ret så mange snigskytter, der oppe fra tagene på pakhuse og beboelsesejendomme på Strandboulevarden beskød frihedskæmperne.
Kampene krævede fire dødsofre og en del sårede.

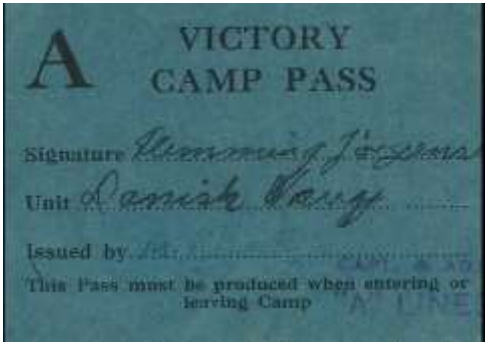
Sejrsparaden i London 1946

Af Henning Petersen

Efter afslutningen af 2. verdenskrig afholdtes flere sejrsparader rundt om i verden - selvfølgelig også i London.

Knud Flemming Jørgensen havde den store ære at være med i den danske delegation, der repræsenterede Danmark ved sejrsparaden i London juni 1946.

Repræsentanter fra Rusland og Polen deltog ikke, men til gengæld deltog alle landene fra Commonwealth.
Med England og USA i spidsen så man både delegationer og regulære kampenheder fra de sejrrige vestlige lande defilere forbi de kongelige.

A VICTORY CAMP PASS

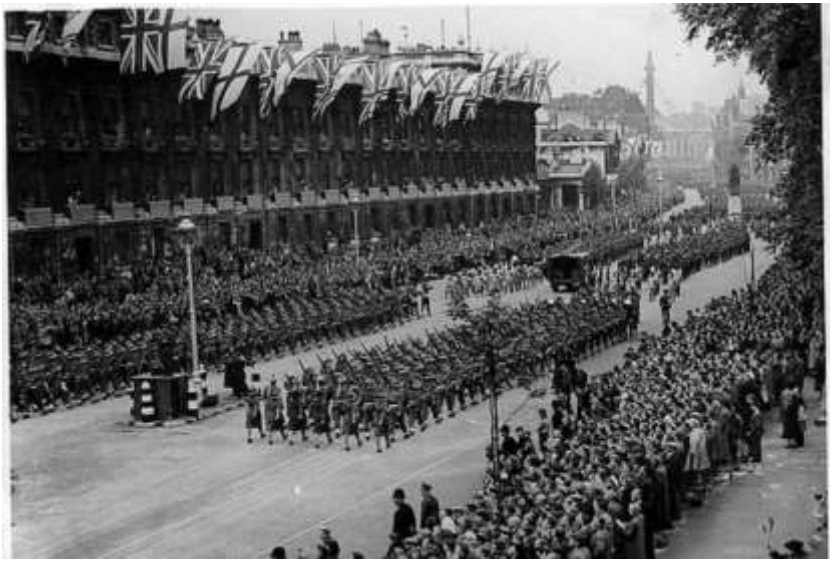
Signature

Unit Danish Group

Issued by

This Pass must be produced when entering or leaving Camp

Det var et optog og skue med deltagelse af alle miltære enheder samt alt hvad der fandtes af miltært udstyr, foruden brandfolk, hospitalspersonale og andre befolkningsgrupper.
På den måde fik en tusindtallig skare af Londons befolkning sagt tak til alle dem, der havde kæmpet for friheden.

Fotos og film fra den tid findes der masser af på f.eks. Youtube, hvor delegationen ses defilere forbi den engelske kongefamilie.

Edsfanen
Historien om et flag

Af Henning Petersen

På fotoet fra den store sejrsparade i London 1946 ser man Edsfanen blive båret i spidsen for den danske delegation.
Fanen har sin helt egen historie, der går tilbage til nederlaget i Store Nordiske Krig, som sluttede i 1720.

Et flag for moralen

Moralen blandt flådens folk var på dette tidspunkt så lav, at noget måtte gøres. På foranledning af viceadmiral Gabel og kong Frederik 4. blev flåden opdelt i flere enheder, der blev samlet i en division.
I alt seks divisioner blev oprettet. Hver division havde sin egen fane. Hvordan fanerne så ud, ved man ikke, men man har et meget fint forarbejdet fanespyd fra den tid, der sidder på toppen af Edsfanen.

Indgravering og materiale

På fanespyddet er graveret teksten:
1. division 1757
Motivet er Frederik 4.s monogram – kongekronen og rigsæblet.

Fanedugen er et 3-fløjs orlogsflag af hårdug monteret på en kort fanestang, hvor tykkelsen aftager mod spyddet.

Af ukendte årsager blev der på samme tid udleveret en fane til chefen for Orlogsværftet.

Edsfanens spids bærer Frederik 4.s monogram - kongekronen og rigsæblet.

Tro og ære

Denne fane blev fra 1858 - 1921 brugt af søværnets faste personel til aflæggelse af troskabseden eller troskabsløfter. Deraf navnet.
Fanen blev også brugt, hvis en mand havde mistet æren og den skulle generhverves.

Til begge ceremonier var der forskellige ritualer at udføre. De blev dog afskaffet ved indførelsen af den nye tjenestemandslov i 1921.

Fanen reddes

Da tyskerne 29. august 1943 trængte ind på Holmen, blev Edsfanen reddet ud til et nyt skjulested i Nyboder og derefter gemt i Niels Juels gravkapel i Holmens Kirke.
I dag opbevares Edsfanen på Holmen Under Kronen på viceadmiralens kontor.

Edsfanen bruges endnu

Efter krigens afslutning i 1945, har Edsfanen været brugt tre gange.
Første gang, som tidligere nævnt, i spidsen for den danske delegation ved den store sejrsparade i London i 1946.

Den blev brugt igen i 1967, da dronning Margrethe blev gift med prins Henrik. Udenfor Holmens Kirke var opstillet en honnørkommando bestående af Søværnets Tamburkorps og tre delinger fra Søværnets Konstabelskole.

Sidste gang Edsfanen var i brug, var ved Kronprins Frederik og Mary Donaldsons bryllup i Vor Frue Kirke i København i 2004.

Her havde Søværnet opstillet en honnørkommando bestående af syv officerer, fire befalingsmænd, Søværnets Tamburkorps og 90 værnepligtige, der alle var tjenestegørende ved Søværnets Grundskole i Auderød.

Honnørkommandoen havde efter et særligt ønske fra Hendes Majestæt Dronning Margrethe 2. taget opstilling ved mindeankeret i Nyhavn.

Kilde: Søværnets grundskole.

På tur til Dronninglund

På denne tur til Dronninglund, slotsruinen ved Auderød, havde foreningen fået lokket Pernille Pantmann fra Nordsjællands Museum til at komme og fortælle Dronninglunds spændende historie.

Valdemar den Store påbegyndte bygningen af slottet, og Valdemar Sejr fuldførte det omkring år 1200. Ifølge sagnet fik Dronning Dagmar slottet i morgengave til deres bryllup.

De mange deltagere fik et underholdende og lærerigt foredrag om Dronninglund slot og dets beboere, samtidig med at den ægte danske sommeraften blev nydt i fulde drag med den spektakulære og flotte udsigt over Arresø samt det rige fugleliv af svaler over ruinerne.

H.P

Dana -
fra vrag til tremastet skonnert

Af Henning Petersen

I 1953 besluttede Flemming Jørgensen at tage en sidste hyre. Det blev med havundersøgelsesskibet Dana, der har en helt speciel historie.

MS Dana blev bygget i Frederikshavn i 1937 for Ministeriet for Landbrug og Fiskeri.
Det skulle erstatte den første Dana, der sank efter en kollision med en tysk damper i 1935.
Allerede i 1939 bliver det ombygget og forlænget.
Skibets skæbne under krigen er uvis, men i 1953 skal det ud på en længere ekspedition. Her påmønstrer Lotte Jørgensens far skibet som fyrbøder.

Ministeriet sælger i 1980 MS Dana som i de følgende år fører en lidt omflakkende tilværelse.
I år 2000 køber Tvind skolerne skibet. Det får nu base i Nyborg, hvor Tvindskolerne driver Nyborg Søfartsskole. Her bliver skibet omdøbt og får navnet Dana Nyborg.

Et hollandsk firma køber skibet i 2007, og det ombygges senere. Fra at være en ældre godt brugt damper, bliver hun ombygget til en tremastet skonnert med et sejlareal på 1600 kvadratmeter. En helt fantastisk forvandling.

Havundersøgelsesskibet Dana har haft en turbulent historie.

Danas nye navn er Golden Leeuw, og i dag sejler hun med turister med udgangspunkt i Holland. Går man ind på skibets hjemmeside kan man se, at hun både har besøgt Skagen, Århus og været omkring Helsingør. Hvem ved – måske ser vi den gamle dame i Hundested en dag.

Forening på Krudtværksfestival

I år deltog foreningen på årets Krudtværksfestival med en lille primitiv stand, der var stillet op i nedkørslen til foreningens ydmyge tilholdssted, "Patronmagasinet". Mange kom hen for at hilse på og høre om foreningens arbejde. Der blev udleveret en del programfoldere ,og det er glædeligt, at foreningen efterfølgende kan byde velkommen til et par nye medlemmer. Det var en succes, der bør gentages i 2019.

Frv. Historiske Forening deltog i årets Krudtværksfestival med god succes.

Julehilsen fra formanden

Der er ikke mange dage til jul, så det er svært at komme uden om julenisser i denne søde juletid. Det betyder, at der her i huset om kort tid er fyldt med nisser allevegne. De kommer flyvende fra nær og fjern, besætter huset og forlader det først en gang i januar.

Jeg tror ikke, at det er nogen hemmelighed, at jeg slægtsforsker i min sparsomme fritid. Sidste år kom jeg i kontakt med efterkommere efter en gammel onkel, der udvandrede til Amerika i 1893. Vi kom i tæt kontakt med hinanden og til jul udvekslede vi julekort.

Samtidig sendte Audrey, som hun hedder, fotos af sin julepynt, hvor der til nogle af tingene, såsom sokken, knytter sig visse traditioner. Kalkunen til julemiddagen er en fast tradition, hvorimod hun og manden indtager desserten ude i byen.
Det er en noget anderledes jul end vores Trip Trap-nisser, flæskesteg, and og ikke mindst risalamanden.

Audrey bor i Las Vegas, og kort tid forinden havde hun sendt en både rørende og gribende beskrivelse omkring det masseskyderi, der skete i Las Vegas tidligere på efteråret. Det satte nogle tanker i gang – to så forskellige begivenheder.

Med disse ord ønsker jeg og resten af bestyrelsen alle en rigtig glædelig jul samt et godt nytår.

Henning Petersen

Industrimuseets julekalender 2018

Industrimuseets julekalender handler i år om Mester Wincklers Frederiksværk 1773.

Af museumsinspektør Marie Bach

Julekalenderen i Palæets vinduer tager i år udgangspunkt i Johann Gottfried Wincklers prospekt over Frederiks Værk, som det så ud i 1773. Kobberstikket er udført efter et forlæg af den kendte og populære maler C.A. Lorentzen.

Mester Winckler var en lokal skikkelse, der kom hertil fra Tyskland som ung svend og boede det meste af tiden i et "Classentypehus" i Strandgade 10.

Han havde mange forskellige arbejdsopgaver i det classenske fabrikssamfund. Vigtigst var det at udforme og overvåge ciseleringen af de bronzekanoner, der blev støbt i Gjethuset.
De skulle fremstå med perfekte udsmykninger, årstal og valgsprog, så de på bedste vis kunne eksponere den enevældige konge ude i verden.
Man kan i dag se nogle få kanoner i nærområdet – dels foran Gjethuset, dels ved Arsenalets gavl samt på Krudtværksmuseet.

De 24 låger i kalenderen viser hver sit udsnit fra Wincklers stik – med personer, huse, skibe, klokke, krudtprøvestang m.m. Udtrykket minder mest af alt om en tegneserie.

I nutidens sprog ville man sige, at Mester Winckler var chef for fabrikkens tegnestue.
Det var ham, der lavede skitser og forlæg til produkter, men derudover arbejdede han også med håndværksprægede opgaver som glarmester og stukkatør og forgylder, ligesom han drev en tegneskole for stedets børn og unge.

Tilsammen gengiver de 24 låger en række små fortællinger om Frederiks Værk i 1770erne, mindre end ti år efter, at Classen tog fat på at realisere sit store projekt – drømmen om et fabrikssamfund på linje med Birmingham!

Vi vil have vores dampmaskine tilbage

Af museumsleder Frank Allan Rasmussen

Rejser man rundt i England og går på Industrihistoriske museer i fx Birmingham, Manchester, Sheffield og mange andre af de klassiske industribyer, er der en genstand der går igen, og det er dampmaskinen. Et nærmest ikonisk billede på den industrielle revolution.
Den første maskine ankom til Danmark allerede i 1790. Den blev opstillet på Gammelholm til brug for smedning af ankre og andre store emner til den danske flådes skibe. Senere kom der flere til, og efter 1800 fik både den Kongelige Danske Mønt og flere handelsdrivende i København adgang til den avancerede teknologi.
Det er en spændende historie, som involverer både tyveri, spionage og personlige tragedier, men den tager vi en anden gang.

En af de første dampmaskiner

En af de første danskfremstillede dampmaskiner blev konstrueret og bygget i Frederiksværk af Martin Frederik von Würden. Han boede i Strandgade sammen med sine svende.
Der var tale om en maskine af anselig størrelse. Den var på hele 20 hk og var bestilt af handelshuset Th. Suhr og den lokale købmand K.A. Larssen til at drive kobbervalseværkets store valser. Senere producerede også Anker Heegaards fabrikker dampmaskiner og i sidste del af 1800-tallet var der dampmaskineproducenter fordelt rundt om i de største byer i Danmark.

Damp på Hærens Krudtværk

En af disse var det navnkundige firma Burmeister&Wain på Christianshavn., hvis historie går tilbage til 1846.
En af de første dampmaskiner fra B&Ws maskinværksted blev bestilt til Frederiksværk. Det var Hærens Krudtværk, der havde indset, at tiden var inde til ikke blot at anvende vandet fra Arresø som kraft, men at der også skulle ny teknologi på banen. Derfor bestilte de en mindre, men driftssikker maskine. Den blev leveret i 1858 og tjente krudtværket i en lang årrække. Bag dette indkøb gemmer der sig en spændende historie.

Dampmaskinen udlånes

I efteråret 1942 udspandt der sig en korrespondance mellem B&W og Frederiksværk Museum vedrørende Hærens Krudtværks dampmaskine. Maskinen var blevet kasseret, fordi den ikke længere var tidssvarende og blev overdraget til det lokale museum. Der er tale om en lille dampmaskine

Den lille, smukke dampmaskine er i dag udstillet i Diesel House i København, selvom den egentlig tilhører Frederiksværk. Nu vil vi have den ikoniske maskine tilbage og venter i spænding på svar fra MAN Diesel & Turbo.

på godt 2 HK. Det første brev i en serie er dateret den 28. november 1942.
B&W ønskede dengang at oprette et virksomhedsmuseum i Strandgade og søgte efter en række forskellige genstande, heriblandt vores dampmaskine.
Der blev indgået en aftale, og i et brev fra B&W i januar 1943 takkes for modtagelsen af maskinen. Den blev senere udstillet på B&W Museet, oprettet i anledning af B&W's100-års jubilæum i 1943.
Af brevet fremgår også, at skulle B&W Museet nogensinde lukke, så skulle maskinen leveres tilbage til Frederiksværk Museum. Nu er det ved at være længe siden at museet lukkede og slukkede. Frederiksværk Museum var på det tidspunkt ikke opmærksom på aftalen og forsømte derfor at anmode om at få den lille dampmaskine tilbage.

Dampmaskinen skal hjem

I forbindelse med et besøg på Diesel House blev jeg opmærksom på, at den ovennævnte dampmaskine indgår i udstillingen der. Museets korresponsdance-protokol blev efterfølgende gennemgået, og sagen afdækket.
I dag hedder det statsanerkendte og kommunalt-ejede museum Industrimuseet Frederiks Værk. Museet har meget få originale genstande fra denne periode og ønsker derfor at vise den ikoniske maskine i en ny permanent udstilling, der skal åbne på Krudtværksområdet i 2019.
Derfor har vi bedt museets formand, Helle Vibeke Lunderød og Halsnæs Kommunes borgmester om at skrive et brev til firmaets hovedsæde, hvor de på vegne af Industrimuseet, anmoder om at B&W's tilsagn i brevet sker fyldest, således at dampmaskinen, købt af staten og foræret til museet, igen kan udstilles for det lokale publikum og turister i Halsnæs Kommune.

Turen gik til Corselitze

Af Henning Petersen

Sommerens tur til Corselitze var en tur helt for sig selv. Bussen, der var fyldt med forventningsfulde deltagere, kørte sydpå til det første stop, Køge Museum, hvor guiden, en sød og venlig dame, modtog os og fortalte om bygningen og naboen Køge Torv.
Indenfor fik deltagerne først en bred orientering om museets skatte, inden man på egen hånd havde mulighed for at fordybe sig i museets klenodier.

På Køge Museum gemmer skeletterne sig ikke i skabene, men i montrerne!

Det var efter aftale med museet, der mente at gruppen var for stor til en samlet rundvisning, ligesom museet heller ikke er handicapvenligt med sine tre etager, smalle trapper og ingen elevator. De moderne lyttemidler med høretelefoner og iPad havde vi frabedt os af praktiske grunde.

I Pomle Nakkes idyl blev der spist lækkert smørrebrød skyllet ned med et godt glas øl.

Frokost i Pomle Nakke

Fra Køge gik turen videre til traktørstedet Pomle Nakke – et skønt lille sted inde i skoven syd for Stubbekøbing. Herfra er der den skønneste udsigt ud over Østersøen.
Traktørstedet Pomle Nakke hører under godset Corselitze, hvor skovrider og godsforvalter Poul Schreiner Hansen mødte op og derefter guidede os rundt på en spæn-

Frokost indendøre i Pomle Nakke.

Dronningen er protektor for Det Classenske Fideicommis og derfor tilknyttet Corselitze, hvor hun bl.a. engagerer sig i indretningen af slottet.

dende tur på Det Classenske Fideicommis domæne.

Videre til Hesnæs

Turen begyndte med en køretur til Hesnæs nogle få kilometer fra traktørstedet, hvor vi gjorde holdt i det lille fiskerleje og fik historien om fiskerlejet og husene.
Husene i Hesnæs er helt særlige.
De er beklædt med stråbeklædning på ydervægge og gavle og det fastholdes med vandrette lister og ved vinduerne udskårne gerikter.

Vi så flere af husene, der løbende vedligeholdes. Corselitze ejer husene, som er udlejet til folk med tilknytning til stiftelsen.

Kongsgården Corselitze

Turen gik videre gennem skoven forbi Generalens lysthus, de tørkeramte nye beplantninger og til sidst Corselitze.

Her så vi hovedbygningen og Poul Schreiner Hansen fortalte levende om godset og dets historie krydret med små pudsigheder om f.eks Hendes Majestæts Dronning Margrethes store engagement, da der skulle vælges nyt betræk til stolene, ligesom vi så dronningens fint broderede kaminskærm til Den hvide Sal.

Tiden løb alt for hurtigt i Poul Schreiner Hansens gode selskab, for han forstod virkelig, at holde tilhørerne fanget med sine mange spændende historier.

Hjemme igen

Godt forsinket forlod vi Corselitze og kørte til Sorø, hvor eftermiddagskaffen med lagkage blev indtaget. Kl. 20.30 var vi tilbage ved Gjethuset, hvor de fleste sagde farvel, inden bussen begav sig mod Hundested for at sætte de sidste af.

Rundtur på Krudtværksområdet

Af Henning Petersen

Masser af mennesker havde fundet vej til Krudtværksområdet for at høre de spændende historier om krudtfremstilling m.m.m.

I slutningen af maj havde foreningen arrangeret en vandring på Krudtværksområdet. Museumsleder Frank Allan Rasmussen førte deltagerne rundt, mens han fortalte den spændende historie om området.

Turen begyndte ved en lidt undselig kanon, der har sin helt egen historie.
Classen solgte jo ret så meget til de afrikanske ørkenstater.
Denne kanon kom til Afrika, men opfyldte ikke forventningerne, og sheiken eller emiren klagede til Classen over det leverede produkt og sendte kanonen retur til Frederiksværk.
Om han fik krudt og kugler eller en anden kanon i stedet for vides ikke.

Det skal lige tilføjes, at disse barbareskstaters ledere drev et omfattende pirateri, hvor de kaprede skibe, gjorde besætningerne til slaver og forlangte løsepenge for at frigive de tilfangetagne søfolk og rejsende. Dem gjorde Classen flere lukrative forretninger med, mod at danske skibe havde fri passage til at færdes og adgang til at handle frit rundt om i Middelhavet.

Dans i sivsko

Turen gik videre ned igennem området, hvor vi så og hørte historien om de opbevarede sivsko, som Hans Kongelige Højhed prins Henrik, under et besøg på krudtværksområdet, dansede en lille dans i til stor moro for de tilstedeværende.

Dampende spionage

Ligeledes fik vi en spændende historie omkring dansk industrispionage i England, der skulle bruges ved fabrikation og opførelse af Frederiksværks første dampmaskine.
Turen sluttede i Salpeterladen, der var ved at blive gjort klar til nye udstillinger.

Industrimuseets leder Frank A. Rasmussen fortalte meget levende og ikke mindst gestikulerende om de sivsko, alle Krudtværkets arbejdere skulle bære for at mindske risikoen for gnister, der kunne anrette store skader og forårsage både brand og eksplosioner.

Skilsmissens følelseshistorie

Efterårets foredragsrække 2018 begyndte med et foredrag, der åbenbart ikke appellerede til det brede publikum, hvilket kunne ses på de kun få gæster, der havde fundet vej til biblioteket.

Det forhindrede dog på ingen måde foredragsholder lektor Karen Vallgårda i, på eksemplarisk vis at holde sit publikum fanget, mens hun skildrede skilsmissens udvikling gennem de sidste 130 år, hvor det gik fra at være en sjældenhed og noget nedværdigende frem til i dag, hvor skilsmisse er en ganske naturlig ting.

De, der havde fravalgt dette foredrag, gik glip af et spændende foredrag om kvindens status dengang og frem til i dag.

Kong Frederik den Fjerdes Rytterskoler

På hovedgaden i Ølsted ligger en gammel Rytterskole. Men hvorfor hedder den Rytterskolen? Blev der undervist i ridning? Svaret er nej! Vi dykker ned i historien for at finde svaret.

Af landbohistoriker og kirkeværge
Carl Ove Jensen

De fleste folk fra Ølsted kender nok Rytterskolen, det store stråtækte hus på Hovedgaden 14. Huset ejes af kirken og indeholder blandt andet kirkekontor, graverfaciliteter, konfirmandstue/mødelokale, depot og arkiv.

Rytterskolen fungerede, fra den blev bygget mellem 1722-27 indtil sommeren 1942, som skole for sognets børn, indtil byens nye skole, Ølsted Sogneskole, blev taget i brug.

Det Nationale Rytteri

Rytteri, også kaldet kavaleri, har i århundreder spillet en stor rolle i enhver hær. De var langt mere mobile end fodfolket, og kunne bevæge sig hurtigt over store afstande samt havde en større slagkraft.

Da kong Christian 5. i 1670 arvede tronen efter sin far, Frederik 3., oprettede han som noget nyt et nationalt rytteri. En del af kronens godser, ca. 30.000 tønder hartkorn eller 14 % af al bondejord i riget, blev udlagt til ryttergods, der skulle tjene som underhold for fem rytterregimenter på hver 1.000 mand.

Som navnet antyder, var Det Nationale Rytteri

Rytterskolen i Ølsted, som den ser ud i dag.

et rent dansk korps, der ikke brugte udenlandske lejesoldater, som det ellers var almindeligt dengang.

Det Nationale Rytteri var tungt rytteri, kaldet slagrytteri, som anvendte de sværeste heste og angreb i tæt formation, som regel stigbøjle ved stigbøjle.
Efter vikingetiden var det tunge rytteri ofte udslagsgivende for kampen, hvilket især skyldtes kombinationen af saddel med høj rygstøtte, buggjord, stigbøjler og lanse, der gjorde at hest og rytters fart og vægt blev koncentreret i lansespidsen.

Man havde desuden let rytteri, opklaringseskadroner, der anvendte lette heste og opstilledes i åbne formationer med en hests afstand mellem rytterne. Den enkelte rytter kunne således foretage et sving eller bryde ud af formationen.

Første gang det nye rytteri kom i kamp, var under den Skånske Krig i 1676, hvor Christian 5. forsøgte at generobre skånelandene, som var tabt ved den ydmygende Roskilde-fred i 1658 under Frederik 3.

Hver gård i rytterdistriktet skulle kunne stille en fuldt udrustet rytter til eksercits eller i tilfælde af krig. Bonden kunne selv ride for gården eller stille med en søn eller nabo. Til gengæld var gården afgiftsfri.

Pietismen

Christian 5. dør i 1699 og hans søn overtager tronen som Frederik 4.
Fra 1700-1720 er den nye konge involveret i Den Store Nordiske Krig, hvor Danmark-Norge,

Kong Frederik den IV var en gudsfrygtig mand og en varm fortaler for, at børn skulle gå i skole og byggede derfor en hel masse af dem rundt om i hele landet.

Rusland og Polen dannede koalition mod Sverige. Svenskekongen Karl den Tolvte faldt i 1718 i forsøg på at erobre Norge, hvorefter krigen afsluttedes, og Danmark sluttede fred med Sverige i 1720.

En ny religiøs bevægelse, pietismen, bredte sig fra Halle i Tyskland til dele af Europa i slutningen af 1600-tallet.
Efter næsten to hundrede år under Luther var kirken stivnet i ortodoksi og dogmetro.
Præsten Philipp Jakob Spener søgte at gøre op med verdsligheden og vanekristendommen ved at kræve fromhed og et inderligt forhold til gud.
Frederik 4., der var et gudsfrygtigt menneske tog denne religiøse strømning til sig.

Det første store resultat af pietismens virke i Danmark var Fattigloven af 1708, der befalede oprettelse af almueskoler på landet.
I krigsårene blev der næsten intet udført af lovens skolebestemmelser, men lidt virkning havde den dog.
Kongens søskende, prinsesse Sophie Hedevig og prins Karl lod på deres godser i Nordsjælland, Stevns og Vendsyssel opføre ikke mindre end 23 skoler.
Skolerne var små stråtækte bindingsværkshuse ca. 10 meter lange og man kunne næppe skelne dem fra de andre rønner i landsbyerne.

Rytterskolerne

Efter freden i 1720 tog kongen selv for alvor fat på skolesagen og offentliggjorde den 28. marts 1720 en forordning om oprettelse af almueskoler.
Det skete måske under stærk påvirkning af hans egen slotspræst på Frederiksborg, Peder Hersleb, der senere blev biskop i Sjællands Stift.

Kort før Den Store Nordiske Krigs afslutning havde kongen foretaget en reorganisering af ryttergodset, hvorved det inddeltes i 12 distrikter.
Ved krigens afslutning begyndte man at reducere hæren, hvilket syntes at gøre en del af ryttergodset overflødigt, og det var derfor nærliggende at nyttiggøre disse godsområder ved at lade dem danne økonomisk baggrund for oprettelsen af de nye skoler.

Man besluttede, at hvert af de 12 distrikter skulle bygge og drive 20 skoler, men distrikterne havde forskellig ydeevne, hvilket betød at det fulde antal skoler, 240 skoler i alt, kun kunne opretholdes, ved at man byggede 10 skoler på Møn, som lå udenfor distrikterne.

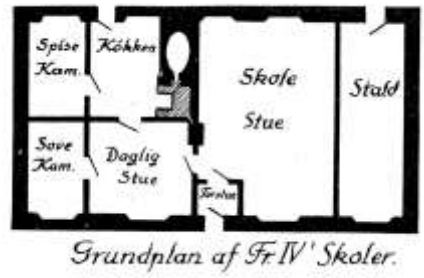
De 12 rytterdistrikter er fordelt således:
Seks på Sjælland, nemlig København, Kronborg, Frederiksborg, Tryggevælde, Vordingborg og Antvorskov.
Tre i Jylland: Koldinghus, Skanderborg og Dronningborg.
Fyn, Lolland og Falster dannede hver 1 distrikt. Hertil kommer Møn.

Ølsted hørte under Frederiksborg Rytterdistrikt. I modsætning til hvad der synes logisk i dag, var hele "nordkalotten" inkl. Torpmagle skole på Halsnæs underlagt Kronborg.

Byggeriet

Fra 1721-1727 skulle de 240 Rytterskoler, også kaldet Kongeskoler, bygges med et vist antal om året. De skulle ikke bygges som almindeligt bondebyggeri med bindingsværk.

Det forslag biskop Hersleb indstillede til kongen, skulle lede tanken hen på skolernes høje

Grundplan af Fr IV' Skoler.

Skolerne opførtes i grundmur af Flensborg-teglsten og havde tegltag med skrå (afvalmede) gavle. Igennem den rundbuede dør kom man ind i den lille forstue, derfra ind i skolestuen og fra denne ind i lærerens stue.

Over døren til Ølsted Rytterskole lod kongen indmure en sten med følgende tekst:
Stenen bærer øverst Frederik den Fjerdes kronede monogram og derunder først to linjer på latin:
Denne skole og i lighed med denne 240 har jeg grundlagt 1721 i de distrikter, der er oprettet af mig til stadig at underholde 12 rytterskadroner."

MDCCXXI (1721)

"Halvtredsindstyve Aar GUD, har DU mig opholdt,
At Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet;
Thi yder jeg min Tack og breeder ud DIT Navn
Og bygger Skoler og de fattige til Gavn.
GUD, lad i dette Værk DIN Nådes Fylde kjende.
Lad denne min Fundats bestaa til Verdens Ende,
Lad altid på min Stool een findes af min Æt,
Som mener DIG MIN GUD og DISSE SKOLER rætt"

bestemmelse og være de anseligste bygninger i landsbyerne næst efter kirkerne, bygget efter samme tegning, en tidlig form for typehuse. På Sjælland blev skolerne opført af bygmester Laurits Eriksen, Nivå for 550 rigsdaler pr. skole.
I køkkenet var der åben skorsten med ildsted og ovn og derfra fyredes i bilæggeren, en ovn, der opvarmede både skolestuen og lærerens stue.

I det yderste fag bag skolestuen var der plads til køer og får. Da der ikke hørte jord til skolen, behøvedes der ikke mere udhus. Brændslet har man måske haft på loftet eller i et primitivt skur, toilet ligeledes.

Til minde om ...

Over indgangsdøren lod kongen indmure en sandstenstavle med inskription, der i meget selvrosende vendinger fortæller om hans gu-

delige forsæt med at oprette disse skoler, der skulle føre almuens børn ud af uvidenhedens mørke.
I Ølsted ses tavlen på væggen til venstre for hoveddøren. En højere hoveddør har nødvendiggjort denne flytning. Stenhuggerarbejdet blev udført af stenhugger Heinbrodt på Kongens Nytorv.
Der er ingen tvivl om, kongen var meget stolt af sit skoleprojekt, når man ser denne tekst. På hans kiste i Roskilde Domkirke er der på den ene side et billede af nogle børn, der står foran en Rytterskole.
Ølstedtavlen blev omkring 1970 af det gamle sogneråd flyttet til sogneskolen; indtil menighedsrådet fik det flyttet tilbage til Rytterskolen.

Rytterskolen i Ølsted

På vores strejf gennem historien har jeg forsøgt at forklare, hvad det er for en bygning, vi er så heldige at have et eksemplar af i Ølsted, og hvorfor de hedder rytterskoler.
Kong Frederik 4. havde virkelig held med at lave langtidsholdbare bygninger.
I Ølsted blev det til ca. 220 års uafbrudt brug som skole og lærerbolig.
De fleste Rytterskoler i landet har enten været udsat for brand og blev aldrig genopbygget, eller blev fjernet til fordel for parkering, ligesom et utal er gjort større, således også Rytterskolen i Ølsted.
Skolen blev forøget med ca. 3 meter i hver ende, til fordel for både skolestue og lærerbolig.
Ombygningen er muligvis sket i og omkring 1790'erne, da de fleste skoler fik tillagt et stykke landbrugsjord, de såkaldte skolelodder. Her byggede man så en staldlænge, der ligger bagved, parallelt med skolen.

Der blev bedre staldforhold, plads til tærskelo, udhusplads til lærerens toilet og brændsel. En del af staldtømmeret er stadig bevaret i den østlige del af staldlængen, der også gav plads til godt halmloft, ligesom læreren nu kunne lade sine dyr græsse på egen jord.

I 1983 var daværende formand for menighedsrådet Leif Schytt Larsen og jeg en dag inde på Frederiksværk borgmesterkontor for på kirkens vegne at underskrive skødet på Rytter-

Skolelodden i Ølsted er matr. Nr. 3a, hvor den nye sogneskole blev bygget i 1942. Herfra springer den over Hovedgaden og fortsætter til Ølsted Skov. Rakenhøj ligger på en del af skolelodden.

Lille Heddinge Rytterskole på Stevns er er en af de bedst bevarede i landet, og er aldrig blevet udvidet. Denne rytterskole brugtes som forlæg og inspiration, da skolen i Ølsted skulle føres tilbage til oprindelig stil I dag er huset skolemuseum, og man kan bestille en undervisningstime på gammeldags vis.

skolen. Skolen kostede 350.000 kr. og prisen var vist ikke til forhandling.
Borgmester Kirsten Ebbensgaard fra de Konservative pålagde os at føre skolen tilbage til oprindelig stil udvendig.
Huset var lidt forfaldent og havde bl.a. fået nye rædselsfulde vinduer.

Vi fik ved hjælp af arkitekt Preben Thorsen i Sorø lavet noget bygningsarkæologi ved at få huset sandblæst, så man kunne se de oprindelige murhuller.
Tilbage i Ølsted kan nævnes, at skolen ved forlængelsen mistede sine afvalmede skrågavle og fik stråtag, som var et lokalt produkt og derfor en billigere løsning.

Skolernes oprindelige mål var 12 X 21 alen = ca. 7,6 X 13,2 meter. I Ølsted blev skolen forlænget i begge ender med 10 alen til i alt ca. 19 meter.

På grund af pladsmangel blev der i 2003 bygget en mellembygning på 57 m2 mellem de to længer.
Det gav plads til en pæn udvidelse af mødelokalet, et bedre køkken, et handikaptoilet og en større entre.
Jeg lavede tegningerne til projektet og ingeniør Ove Heede stod for beregningerne.

Lærer- og undervisningsforhold er slet ikke blevet berørt i denne historie, fordi selve historien om oprettelsen af Rytterskolerne blev lang nok, så den historie må vente til en anden god gang.

Prøven består - redaktører kommer og går

Af museumsleder Frank Allan Rasmussen

I det første nummer af "Prøven", 1. årgang, nr. 1, marts 2004 bød Frederiksværkegnens Historiske Forenings formand, Bengt Sørensen velkommen til alle historieinteresserede.
Hans budskab var dengang, at både forening og bladet som sin ambition havde, at spille en væsentlig rolle i kultur- og foreningslivet i Frederiksværk.

Den ansvarshavende redaktør, Jørgen Tved skrev i samme nummer lidt om formålet med bladet: *"...det er vigtigt, at vi har et blad, der kan fortælle om foreningens aktiviteter og i skrift fortælle om den historie, vores egn er så rig på."*

Han afslutter sit indlæg på følgende måde: *"Vores nye forening har en stor arbejdsmark, hvor vi i fælleskab kan finde og belyse den historie, der er grundlaget for hele vores kultur."*

Jeg kan kun være enig med både den forhenværende formand og den højtærede redaktør.
Det har været, og det vil fortsat være, opgaven at kaste lys over vores fælles kulturarv og bringe nyt om foreningen og dens mange forskellige aktiviteter. Det skal der holdes fast i.
Vi holder også fast i navnet, og det på trods af, at man i det første nummer udloddede tre flasker rødvin til det medlem,

Opsætning, ombrydning og indhold af det nye nummer af Prøven diskuteres mellem museumsleder og ansvarshavende redaktør Frank Allan Rasmussen og den nye redaktør Laila Miermont.

der kunne finde et passende navn til foreningens blad. Formatet vil fortsat være det samme, og det gælder også langt hen ad vejen forsiden og layoutet.

Det eneste nye er, at jeg fremover vil påtage mig det tunge ansvar at være Prøvens ansvarshavende redaktør i et tæt samarbejde med Laila Miermont. Det glæder vi os til og håber at det nummer af Prøven, som du sidder med nu, lever op til bestyrelsens og dine forventninger.
Der er naturligvis tale om et samarbejde med redaktionens medlemmer, der både leverer idéer, stof og sikrer, at den gode linje holdes.

Det nye Prøven er resultatet af mere end et års forhandlinger om et tættere samarbejde mellem Industrimuseet Frederiks Værk og foreningens bestyrelse.
Disse forhandlinger vil fortsætte, og det er mit håb, at vi sammen kan styrke interessen for den lokale historie og i fællesskab kaste lys over vores fælles kulturarv og historie.

Gadenavne - en indgang til Frederiksværks historie

Gadenavne, vejnavne og stednavne i det hele taget opstår aldrig ud af det blå.
Tværtimod er de som regel velbegrundede og vidner derfor om en bys eller et områdes historie, naturforhold, alder og udvikling.

Foredragsholder, museumsinspektør Marie Bach fra Industrimuseet vil fortælle om, hvordan gadenavne kan ses som nøglen til en dør, der fører ind i historien.

Emnet har optaget museet gennem snart mange år, og foredraget vil berøre både velkendte virksomheder og personer i byens historie samt henlede opmærksomheden på endnu ubesvarede spørgsmål.

Kom til foredrag på biblioteket og hør hvad gadenavnene i Frederiksværk kan fortælle om fortiden.

13. februar 2019 kl. 19.30
Frederiksværk Bibliotek

En sjælden blyantstegning kom i hus

Billedet af Carl Emil Baagøe forestiller skibsbroen i Frederiksværk år 1874 med et lille venteskur yderst, flagstang og hele tre forskellige fartøjer, nemlig en robåd i forgrunden og en jolle til at fragte passagerer fra broen ud til dampskibet, der ligger ude på dybere vand.

Af museumsinspektør Marie Bach

Industrimuseet udviser altid stor påpasselighed med at indlemme nye genstande i samlingen, og når det sker, er det altid noget, der bidrager til at fortælle og dokumentere vores fælles, lokalt forankrede historie.

Normalt er museet afhængig af donationer og produkter fra generøse borgere og givere. Kun i få tilfælde giver det mening at købe genstande, hvilket økonomien desuden sætter klare begrænsninger for.

Museet holder alligevel øje med udbuddet på auktionerne, og for kort tid siden lykkedes det, uden konkurrence fra andre, at erhverve en lille indrammet blyanttegning udført af marinemaleren Carl Emil Baagøe, (1829-1902). Han var uddannet maler, tegner og grafiker. Som søn af en skibsfører fra Snekkersten er det næppe tilfældigt, at han er bedst kendt som marinemaler. Baagøe søgte sine motiver i Danmark, Norge og Island og rejste ofte med på danske orlogsskibe. Han ernærede sig bl.a. som dekorations– og rullegardinmaler indtil han i ca. 1860 blev fast tegner for Illustreret Tidende, hvor han leverede tegninger af hjul- og dampskibe. Han er repræsenteret på flere danske kunstmuseer ligesom Halsnæs Kommunes Kunstsamling også ejer et enkelt værk.

Metroudgravningerne i København

Kom til foredrag og hør, hvad udgravningerne til metroen gemte af arkæologiske fund.

16. januar 2019, kl. 19.30
Frederiksværk Bibliotek

I forbindelse med anlæggelsen af Metro Cityringen, blev der i årene 2010-2014 foretaget omfattende arkæologiske udgravninger i København.

Særligt fund fra Rådhuspladsen, Kongens Nytorv og Gammel Strand afslørede spændende nyt om byens historie fra den tidlige middelalder og til i dag.

I foredraget vil arkæolog Camilla Haarby Hansen præsentere highlights fra udgravningerne og fortælle om den forskning, der fulgte i kølvandet heraf.

Brugsens historie

Coop-familien er en kompleks familiestruktur, hvis rødder strækker sig næsten 200 år tilbage i historien. Ud over at være en spændende detailhandelshistorie, er det også en historie om, hvordan Danmark blev moderne og global.
Aftenens foredragsholder, museumsinspektør Mette Tapdrup Mortensen, vil med årene 1844 og 2019 som ramme, fortælle historien om FDB og Coop. Om hvordan en forening blev til en forretning og siden da har forsynet danskerne med dagligvarer.

Kom til foredraget om Brugsens lange historie som leverandører af varer til det danske folk .

13. marts 2019 kl. 19.30
Frederiksværk Bibliotek

Succesfyldt foredrag om Luther og Reformationen

Af Henning Petersen

I efteråret havde foreningen besøg af tidligere biskop Erik Norman Svendsen, der holdt foredrag om reformationen og Luther.
Foredraget var godt besøgt, og deltagerne fik serveret et spændende foredrag fortalt af en person, der forstod at holde tilhørernes opmærksomhed fanget.

Erik Norman Svendsen fortalte først om reformationen, og efter kaffepausen blev fokus rettet mod aftenens hovedperson - Luther.

Luther - kristendommens store reformator - var hovedpersonen i efterårets foredrag.

Den tidligere biskop Erik Norman Svendsen fængslede sine tilhørere til efterårets foredrag om Luther og Reformationen.

Alle var lutter øren, og fra salen var der god spørgelyst. Erik Norman Svendsen brugte hverken computer eller et manuskript. Han havde til gengæld sendt os en liste indeholdende de vigtigste årstal og begivenheder, som han ville komme ind på undervejs i foredraget. Listen blev omdelt til de mange tilhørere, der havde fundet vej til biblioteket, så de kunne følge med i foredraget.

Under foredraget kom det frem, at han

som barn en overgang har boet i Frederiksværk, da hans far på et tidspunkt var præst i byen.
Sammen med sin hustru, som altid er med, når Erik Norman Svendsen holder foredrag, fordi hun er hans chauffør, blev der tid til en slentretur nedad af Nørregade og et historisk tilbageblik på 'barndommens gade'.
Foreningen var også rigtigt glade for det store fremmøde til foredraget, fordi det skæppede lidt ekstra i kaffekassen!

Der var fyldt godt op på Frederiksværk Bibliotek, da tidligere biskop Erik Norman Svendsen holdt foredrag.

Hvorfor hedder bladet Prøven?

Frederiksværk Historiske Forening bliver tit spurgt, hvorfor bladet egentlig hedder 'Prøven'?
Bladet 'Prøven' er opkaldt efter en kanon, støbt på Frederiks Værk, som i konkurrence med en københavnerkanon vandt, da den i april 1759 holdt til at affyre 375 "gesvindte skarpe skud" uden at tage skade.
Prøveskydningen gav den nødvendige dokumentation for, at kvaliteten af de støbte kanoner var god nok og sikrede dermed Frederiks Værk den fortsatte kanonproduktion.
Og ligesom Classen prøver vi også! Så derfor hedder bladet "Prøven"!

Classen gemte prøveskydningskanonen, som i dag står for enden af Arsenalet og minder os om byens eksplosive historie.

Returadresse: Hejrestien 6, 3310 Ølsted

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk
Torvet 1, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 0605
www.indmus.dk
Åbent tirsdag-fredag kl. 10-14

Krudtværket
Åbent efter aftale med Industrimuseet

Knud Rasmussens Hus
Knud Rasmussensvej 9, 3390 Hundested
Åbent efter aftale med Industrimuseet

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Biblioteket, Nørregade 61, 3390 Hundested
Telefon 4798 1010
Åben mandag og onsdag kl. 10-13
Tirsdag kl. 16-18

Sponsorer

Advokat Jacob Berner Rue (L)
3370 Melby
Tlf. 4774 2822

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4752 4001

Danske Bank
Nørregade 6
3300 Frederiksværk

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
Tlf. 5444 7029

Entreprenør Andreassen A/S
Møllevangsvej 107 B, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4044 7809

Glarmesteren i Frederiksværk
Syrevej 17, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4248

Industrimuseet Frederiks Værk
Torvet 1, 3300 Frederiksværk, Tlf. 4772 0605

Kim Dencker Johansen Holding Aps
Hanehovedvej 187, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2583

Kiropraktisk klinik v/ Merethe Lyngbæk
Kirkegade 7, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4540

KTS-Entreprise
Industrivej 3, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 2577

Thomsens Cykler
Vinderød Skov 3-5, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2323

Tømrermester Egon Bech A/S
Krudtværksalleen 21 B
3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2060

Winther A/S, Snedker- og Tømrermestre
Jernbanegade 5 , 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 0202, 2021 0202